

Studijski program master
strukovnih studija:
**PROIZVODNO-INFORMACIONE
TEHNOLOGIJE**

Predmet:
**TRANSPORTNI SISTEMI U
PROIZVODNJI**

Predavanje 1:
**POJAM I ZNAČAJ
TRANSPORTNIH
SISTEMA U PROIZVODNJI**

Nastavnik: dr Boban Cvetanović

1. UVOD

Nekoliko decenija posle završetka Drugog svetskog rata **produktivnost u proizvodnim procesima rasla je deset puta brže nego u transportno-pretovarno-skladišnim procesima.**

Ovo zaostajanje je, na kraju 20.veka, postalo neodrživo, jer je zbog tehnološke neusaglašenosti ugrožena realizacija čitavog procesa reprodukcije.

Znatno niži tehnološki nivo u oblasti transporta (unutrašnjeg i spoljašnjeg) uticao je da počne intenzivnije proučavanje ove problematike, jer se u transportno-pretovarno-skladišnim procesima danas objektivno kriju i **najveće racionalizacije rezerve u procesu reprodukcije.**

Od ukupnog produktivnog vremena u industriji, na realizaciju transportno-pretovarno-skladišnih procesa otpada u proseku oko 50%.

Ovo učešće varira u zavisnosti od vrste proizvodnje, pa je npr. u hemijskoj industriji ono 19%, a u poljoprivredi 70%.

1.1. POJAM TRANSPORTA

To je promena mesta transportovanog objekta korišćenjem transportnog sredstva.

Osnovni elementi transporta su:

- 1.predmet transporta
- 2.transportno sredstvo
- 3.transportni proces

U zavisnosti od rastojanja na koje se premešta objekat:

- **spoljni transport** (saobraćaj)
- **unutrašnji transport** (premeštanje materijala na relativno kratka rastojanja)

TRANSPORT

СПОЉНИ TRANSPORT,
САОБРАЋАЈ
Велика растојања

УНУТРАШЊИ TRANSPORT
Ограничена растојања

ВАЗДУШНИ

КОПНЕНИ

ВОДЕНИ

ШИНСКИ

ДРУМСКИ

МЕХАНИЗАЦИЈА-МАШИНЕ

НЕПРЕКИДНИ
(КОНТИНУАЛНИ)
TRANSPORT

ПРЕКИДНИ
(ЦИКЛИЧНИ)
TRANSPORT

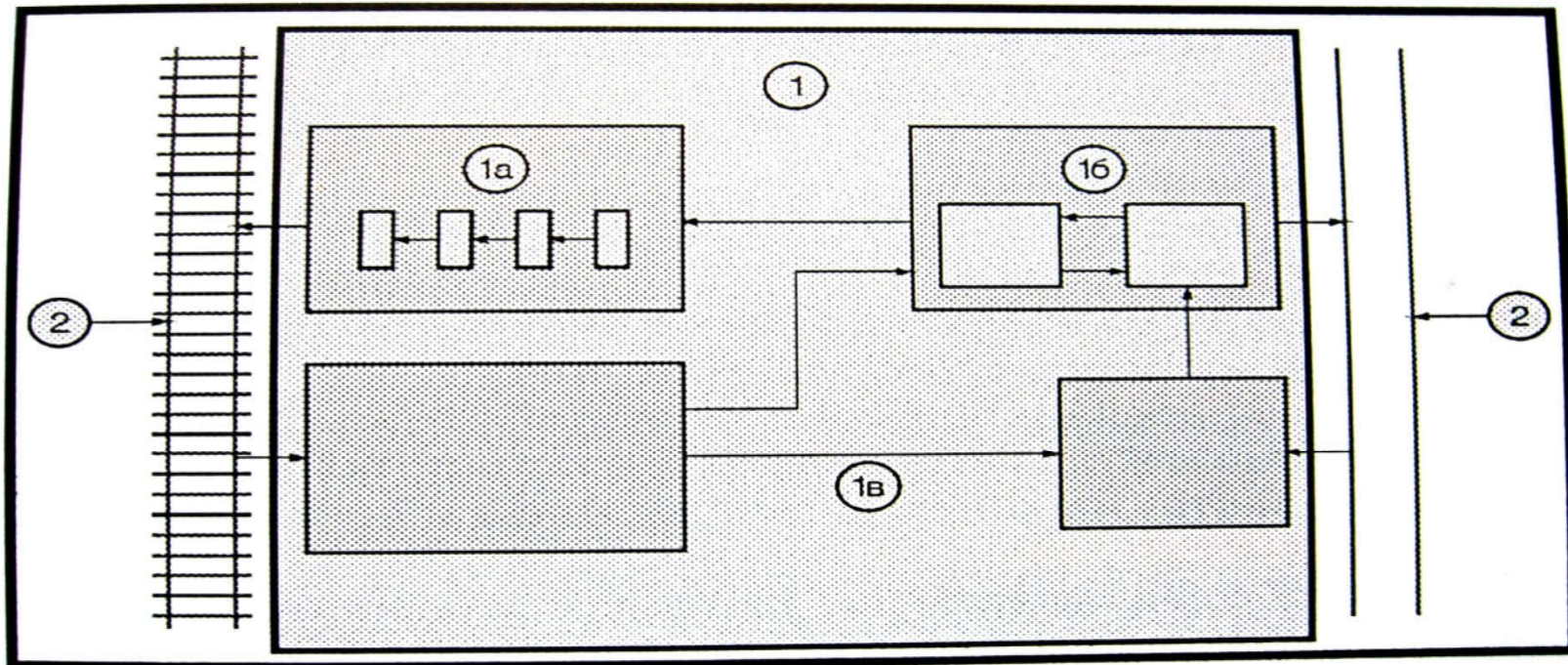
Unutrašnji transport

Unutrašnji transport je transport u sferi prenosa materijala za reprodukciju (sirovina, poluproizvod i proizvod kao predmet rada) pri čemu materijal u toku tehnološkog procesa **MENJA** oblik ili svojstva, ili i jedno i drugo.

Unutrašnji transport može biti **pogonski** (povezivanje radnih mesta u jednom tehnološkom procesu) i **međupogonski** (povezivanje delova preduzeća koji se nalaze u istom fabričkom krugu)

1-unutrašnji transport,
1a-transport između mašina,
1b-transport između pogona,
1v-transport između objekata,
2-spoljni transport

Unutrašnji i spoljni transport iako duboko povezani, potpuno se razlikuju ne samo po dužini rastojanja na koja se roba prevozi, već i po sredstvima koja se u tim procesima koriste, po specifičnom procesu rada, specijalno obučenoj radnoj snazi koja je kvalifikovana za jednu od vrsta transporta itd, pa se zato oni odvojeno i proučavaju.

1.1.1. OSNOVNE FUNKCIJE TRANSPORTNIH PROCESA

Prostorno izjednačavanje

Mesta proizvodnje i potrošnje po pravilu su prostorno razdvojena, a transportno operacije su značajan sastavni deo u prostornom spajanju u kome se skladištenje pojavljuje onda kada dolazi do prekidanja transportnog procesa.

Vremensko izjednačavanje

Način proizvodnje u serijama i vremenske oscilacije u potražnji izazivaju vremensku neusaglašenost.

Vremenska neusaglašenost u procesu kretanja robe pojavljuje se i kao posledica **nesinhronizovanog kretanja transportnih sistema u višefaznom transportnom procesu**. Potreba za vremenskim izjednačavanjem prevashodno se obezbeđuje skladištenjem robe, a to prate i pretovarne i transportne operacije kao sastavni deo procesa.

Kvantitativno izjednačavanje u kratkom vremenu

Iz svakog proizvodnog sistema u kome je proizvodnja masovna po pravilu izlazi **veća količina produkata od trenutnih potreba tržišta.**

Ova neusaglašenost premošćava se kvantitativnim izjednačavanjem koje se realizuje skladištenjem sa pratećim pretovarnim i transportnim operacijama.

1.1.2. OSNOVNI ELEMENTI TRANSPORTNIH PROCESA

Osnovni elementi transportnih procesa, pored **radne snage, primenjene tehnologije, organizacije i upravljanja** su:

1. PREDMET RADA (sirovina, poluproizvod, gotov proizvod...)

**2. SREDSTVA RADA-TRANSPORTNA SREDSTVA
(transportni sistemi)**

1.2. TRANSPORTNA SREDSTVA(SISTEMI) U PROIZVODNJI

Transportna sredstva su sastavni deo svakog proizvodnog procesa.

U ova sredstva spadaju **svi tehnološki elementi kojima se realizuju bilo glavne, bilo pomoćne operacije**, a čije tehničke karakteristike obezbeđuju ostvarenje zahtevanih funkcija.

Izbor transportnog sredstva zavisi od:

- **pojavnog oblika** robe, materijala, proizvoda... (geometrijski oblik, težina, količine...)
- **mesta nastanka i završetka transportnog zahteva** (rastojanja, nagib, uslovi puta)
- **vremenski aspekt** (intenzitet)
- prilagođavanje promenama, potrebne intervencije na sredstvima, mreži saobraćajnica, obučenosti osoblja,...

Za planiranje i projektovanje transportnih sredstava i sistema potrebno je obratiti pažnju na sledeće:

- *izbor prikladnog sredstva prema konkretnim uslovima*
- *utvrđivanje kapaciteta transportnog sredstva (sistema)*
- *analizu cene transportne usluge i ekonomske opravdanosti primene pojedinog sredstva*

1.2.1. PODELA TRANSPORTNIH SREDSTAVA (SISTEMA) U PROIZVODNJI

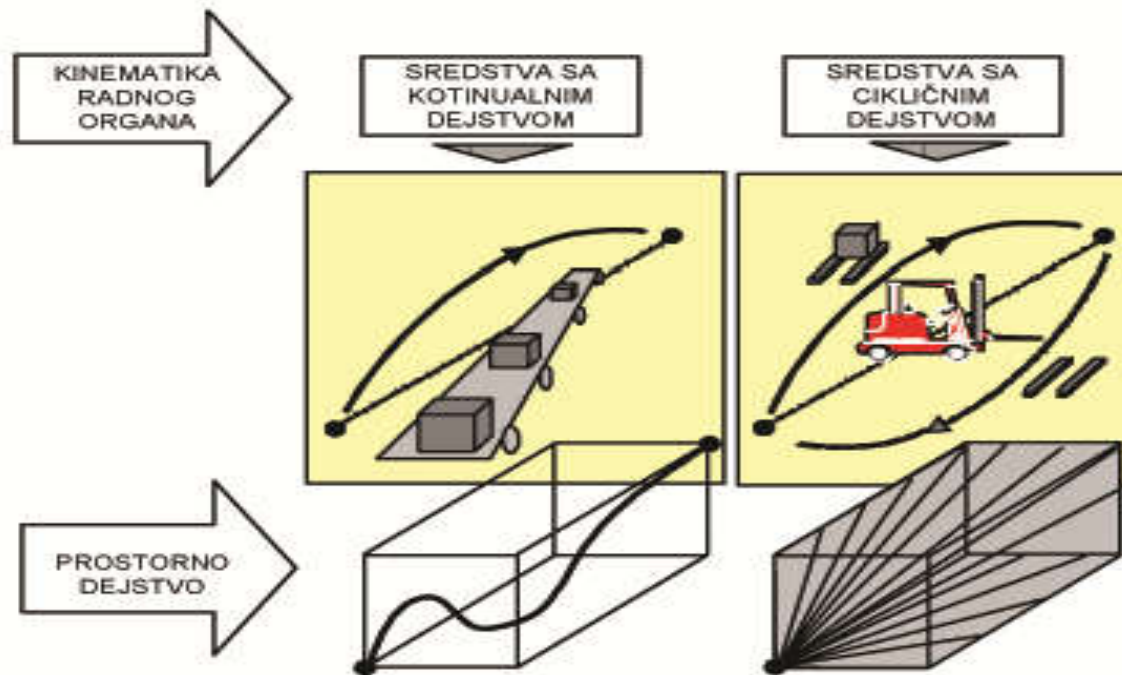

Uobičajeno je da se kao osnovni **kriterijum** diferencijacije transportnih sistema koristi "**kinematika kretanja radnog organa**".

U odnosu na ovaj kriterijum pretovarna sredstva se diferenciraju u dve velike grupe:

- Transportni uređaji sa prekidnim (cikličnim) radom
- Transportni uređaji sa neprekidnim (kontinualnim) radom

Transportna sredstva za unutrašnji transport

Kontinualno dejstvo

- Pokretni stolovi
- Transporter sa valjcima
- Transporter sa kuglicama
- Pločasti transporter
- Trakasti transporter
- Utovarni transporter
- Konvejer
- Postrojenja podzemnog transporta
- Lančani transporter
- Kliznice
- Spiralna kliznica
- Klizni transporter
- Elevatori

Periodično dejstvo

Dizalice

- Mostovska dizalica
- Viseća dizalica
- Dizalična vozila
- Obrtna dizalica
- Portalna dizalica
- Pokretna dizalica
- Utovarna dizalica

Regalna manipulativna vozila

- Aparat za opsluživanje regala
- Aparat za utovar regala
- Viseća dizalica
- Utovarna dizalica

Liftovi

- Lift za osoblje
- Lift za teret
- Pokretne stepenice

Podna transportna sredstva

Bezšinska

- Kolica sa dizalicom
- Kolica sa visokim dizanjem
- Portalni viljuškar
- Tegljač
- Viljuškar

Šinska

- Kolica sa platformom
- Lokomobili
- Kiperi

Vožena

- Transportni sistemi bez vozača

1.2.1.1. TRANSPORTNIH SREDSTAVA SA CIKLIČNIM RADOM

Kod mašina sa prekidnim radom radni organ ima svoj **radni-
produktivni hod (premeštanje tereta) i povratni
(prazni) hod (radni organ se vraća po novi zahvat).**

Znači premeštanje se vrši u **ciklusima** (periodičnom smenom) koji se sastoje iz različitih operacija npr. vešanje tereta, pomeranje dizalice sa teretom, ostavljanje tereta i vraćanje praznog pretovarnog sredstva u početni položaj novog ciklusa.

Uglavnom imaju **veliku nosivost u jednom zahvatu, ali im je učinak relativno mali uz veliku potrošnju energije.**

U odnosu na mašine neprekidnog dejstva složenije su konstrukcije i skuplje od njih.

Sredstva sa cikličnim dejstvom, iako sa aspekta ostvarenog kapaciteta inferiornija od sredstava sa kontinualnim dejstvom, mogu imati ekstremno veliku nosivost, a uz to **po pravilu imaju tri stepena slobode.**

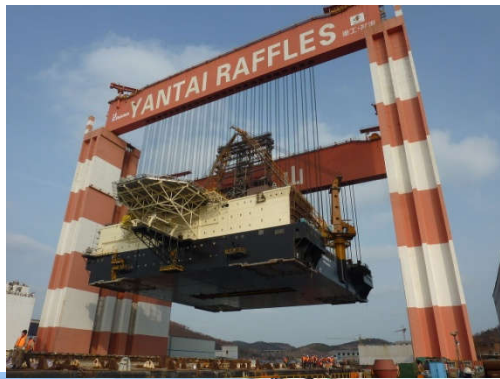

**KALMAR DRG1000-92 ZXS, viljuškar najveće nosivosti
Nazivna nosivost 100 tona!**

Tipične kategorije sredstava sa cikličnim dejstvom su
*različiti tipovi **transportno manipulativnih vozila** sa jedne,*
***i dizalice** sa druge strane*

1.2.1.2. TRANSPORTNIH SREDSTAVA SA NEPREKIDNIM RADOM

Mašina i uređaji sa neprekidnim radom transport materijala vrše bez zaustavljanja radi njegovog prihvatanja i odlaganja tj. **premeštanje tereta je kontinualno bez praznog hoda.**

Sredstva neprekidnog (kontinualnog) toka zauzimaju značajno mesto u tehnološkim procesima.

Materijal se transportuje neprekidnim tokom i
horizontalno i vertikalno.

Osobine su im **veliki kapacitet**, jednostavna konstrukcija, relativno mala cena. Ali kontinualna sredstva po pravilu imaju **jedan stepen slobode kretanja - linijsku trasu.**

Kretanje materijala na transportnom putu (od mesta prijema do mesta predaje) može da se, zavisno od zahteva, izvede **sa konstantnom ili promenljivom brzinom, odnosno po taktu.**

U poređenju sa sredstvima prekidnog transporta za lake terete imaju sledeće prednosti:

- Znatno veći kapaciteti ($10.000m^3/h$);
- Odnos kapaciteta i mase transportnog sredstva je povoljniji;
- Mogućnost rednog vezivanja obezbeđuje velike transportne dužine.

Pri projektovanju unutrašnjeg transporta za komadne terete, neprekidni transport mora da bude rezultat uporedne tehno–ekonomske analize sa sredstvima podnog transporta (viljuškari) odnosno dizalicama.

МАШИНЕ И УРЕЂАЈИ НЕПРЕКИДНОГ ТРАНСПОРТА

МЕХАНИЧКИ ТРАНСПОРТЕРИ

Са вучним елементом

Вучни и носећи
елемент обједињени

- тракасти
транспортери

Вучни и носећи
елемент раздвојени

- плочасти трансп.
- грабуљасти трансп.
- кофичасти трансп.
- viseћи трансп.
- елеватори

Без вучног елемента

- гравитациони трансп.
- ваљкасти трансп.
- инерцијални трансп.
- пужни трансп.

СПЕЦИФИЧНЕ МАШИНЕ И УРЕЂАЈИ

- аутоматски вођена возила
- манипулатори и роботи
- машине за паковање
и палетизацију
- пнеуматски транспорт
- тракасти одлагачи и
роторни изузимачи
- вагонски превртачи
- транспортна средства
за превоз људи

ПОМОЋНИ УРЕЂАЈИ

- бункери
- затварачи
- додавачи
- дозатори
- аутоматске
ваге

PITANJA?